

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:30
sssjournal.com

pp.655-663
ISSN:2587-1587

2019 / February / Şubat
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 05/01/2019 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 20/02/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 20.02.2019

STRATEJİK KAVŞAK NOKTASI OLAN DOĞU AKDENİZDE YÜRÜTÜLEN ENERJİ POLİTİKALARI ve TÜRKİYE

STRATEGIC CROSSROADS WITH EASTERN MEDITERRANEAN CONDUCTED ENERGY POLICIES AND TURKEY

Halit GÜR

İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı,
halitgur.hgr@gmail.com, İstanbul / Türkiye

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1266>

Reference : Halit, G. (2019). "Stratejik Kavşak Noktası Olan Doğu Akdenizde Yürütülen Enerji Politikaları Ve Türkiye", *International Social Sciences Studies Journal*, 5(30): 655-663.

ÖZ

Son yıllarda Doğu Akdeniz'de bir dizi doğal gaz ve petrol gibi fosil yakıt sahalarının keşfiyle, Doğu Akdeniz bölgesindeki bölge devletleri başta olmak üzere diğer büyük güçler arasında strateji hamleleri ve taktik mücadeleleri hız kazanmıştır. Doğu Akdeniz'de keşfedilen doğal gaz ve petrol rezervlerinin paylaşımı, bölge devletlerinin ve büyük güçlerin mevcut durumdaki en kritik enerji politik sorunlarından biri pozisyonundadır. Bu çalışmada ele alınan alan Doğu Akdeniz'deki Levant bölgesidir. Çıkarılacak olan enerji kaynakları bölge devletlerinin enerji ticaretinde ihracat yapan devlet olmalarının yolunu açma fırsatı sunacaktır ve bunun sonucu olarak bu durum bölgedeki güç dengelerini şekillendirmeye başlamıştır. Doğu Akdeniz, özellikle Orta Doğu devletleri için çıkış kapısı olarak önemli bir geçittir. Bütün bu gerçekler tarihin birçok döneminde olduğu gibi bugün de bu bölgeyi önemli kılmaktadır. Meydana gelen bu şartlar, Türkiye'yi son derece ilgilendirmektedir. Türkiye'nin Münhasır Ekonomik Bölgesini de kapsayan bu bölgedeki bütün gelişmeler, Türkiye'nin de içinde olduğu ve Türkiye'yi bizzat ilgilendiren gelişmeler olmaktadır. Bölge devletlerinin ve büyük güçlerin bu sahada mücadele ve rekabet içinde olmasının bir sonraki safhası, güvenlik ile alakalı sorunlara evrileceği şeklinde bir tablo ortaya koymaktadır. Bu çalışmada, enerji politikaları uygulamaları bakımından Doğu Akdeniz' in yeri ve önemi anlatılmış ve devletlerin bu alanda arama ve kaynak çıkarma faaliyetleri ile ilgili gelişmeler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Doğu Akdeniz MEB, Enerji Politikaları, Fosil Yakıt Rezervleri, Doğalgaz ve Petrol Sahası, Levant Havzası.

ABSTRACT

Exploring fossil fuel fields such as natural gas and oil in the Eastern Mediterranean in recent years, especially states in the Eastern Mediterranean region other major powers strategy moves and tactical struggles among have accelerated. The sharing of natural gas and oil reserves discovered in the Eastern Mediterranean is one of the most critical energy political problems of the region and the great powers. The area covered in this study is the Levant region in the Eastern Mediterranean. The energy resources to be obtained will provide the opportunity for regional states to open the way to become the exporting state in the energy trade and as a result, this situation has begun to shape the balance of power in the region. The Eastern Mediterranean is an important gateway as an exit gate for the Middle East. All these facts make this region important today, as it is in many periods of history. These conditions, Turkey for serious it is relevant. All developments in this region, including Turkey's Exclusive Economic Zone, Turkey is associated with. Regional powers and great powers, the next phase of combat and competition in this field, it evolves into problems related to security. In this study, the role and importance of the Eastern Mediterranean is explained in terms of the applications of energy policies and states in this area of search and resource extraction developments have been tried to be revealed.

Keywords: Eastern Mediterranean EEZ, Energy Policies, Fossil Fuel Reserves, Natural Gas and Oil Field, Levant Basin.

1. GİRİŞ

Yakın geçmişte Mısır ve İsrail, geniş rezervler keşfetmişlerdir. Doğu Akdeniz’de gerçekleşen bu enerji keşifleri bölgenin petrol ve doğalgaz bakımından zengin kaynaklara sahip olduğunu ortaya koymuştur. Keşfedilen bu kaynaklar Doğu Akdenizi uluslararası enerji sektörünün dikkatini çeken ve jeopolitik açıdan bir kez daha odaklanılması gereken bölgelerden biri pozisyonuna sokmaktadır. Bu alanda yaşanmakta olan gelişmelerin Doğu Akdeniz enerji havzasındaki bölgesel ve hatta küresel dinamikleri de ciddi manada değiştirmesi mümkün görünmektedir. Çıkarılacak olan enerji kaynakları bölge devletlerinin, enerji ticaretinde ihracat yapan devlet olmalarının yolunu açma fırsatı sunacaktır ve bunun sonucu olarak bu durum bölgedeki güç dengelerini şekillendirmeye başlamaktadır. Ortaya çıkan bu koşullar Türkiye’yi son derece ilgilendirmektedir. Nihayetinde var olduğu tahmin edilen enerji kaynaklarının çapı düşünüldüğünde Doğu Akdeniz yalnızca enerji transferi konularında önemli bir kavşak olarak kalmayacak, bununla beraber bölgeyi bir enerji üssü haline getirecektir. Bu durum Doğu Akdeniz’deki bu yataklarının paylaşılması sorunsalını da beraberinde getirecektir. Sadece ekonomik sonuçlar meydana getirmeyecek olan gelişmeleri ekonomik, siyasi, hukuki ve askeri kapsamları ile de gözönünde tutmak gerekmektedir. Türkiye’nin GKRY’nin doğalgaz araştırmasını engellemeye karar vermesiyle, bölge sularında saklı olan zenginliklere erişim bir takım güçlüklerle karşılaşmıştır. K.K.T.C.’yi destekleyen Türkiye, Kıbrıs’ın deniz bölgesinin bir kısmının Türkiye’ye veya K.K.T.C.’ye ait olduğunu iddia etmektedir.

Bu çalışmada, Doğu Akdeniz araştırmama kaynaklık edecek en temel eserler Sandıklı’nın “Doğu Akdeniz’de Enerji Keşifleri Ve Türkiye” isimli Bilge Adamlar Kurulu Raporu (2013), Kütükçü ve Kaya’nın “Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz’deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye’nin Hukuki Durumu” (2016) isimli makalesi, Başeren’ nin “Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı,” isimli kitabı (2010) ve Yayıcı’nın, “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye” (2012) isimli makalesi olacaktır.

Bu çalışmada, enerji politikaları uygulamaları bakımından Doğu Akdeniz’in yeri ve önemi nedir? Devletler bu alanda arama ve kaynak çıkarma faaliyetleri ile ilgili nasıl stratejiler izlemektedir? Bu alanda ne tür gelişmeler ortaya çıkmaktadır? Türkiye hangi pozisyonudadır ve neler yapmalıdır? Sorularına açıklama getirilmeye çalışılmıştır.

2. DOĞU AKDENİZ JEOPOLİTİK KONUM

Doğu Akdeniz bölgesi, Asya, Avrupa ve Afrika kıtalarının kesişim noktasında yer almaktadır (International Hydrographic Organisations, 1953). Doğu Akdeniz, tarih boyunca önemli bir bölge olmuş, günümüzde de dünyanın önemli bir bölge vurgusu yaptığı bölgelerinden biri olma niteliğini hala taşımaktadır. Bölgenin, insanlığın tarihi açısından ayrı bir önemi bulunmaktadır. Başlangıcı geçmişin derinliklerinde bulunan uygarlıklarının meydana gelmiş olması, dini öneme sahip yerleri barındırması, ticaret yollarının buradan geçmiş olması gibi nedenlerden dolayı her zaman öne çıkmış bir bölge olmuştur (www.tasam.org, E.T: 05.10.2018).

Tarihte, ticari anlamda, İpek Yolu’nun bitimi noktasında olması ve Uzak Doğu’dan gelen malların bu bölgede, ticaretle uğraşan Fenikeliler ve Kartacalıların ticari ağı tarafından dağıtılır, ticaret sebebiyle de etkileşim sonucu kültürel alışverişler de oluşurdu (www.nationsonline.org, E.T: 05.10.2018). Tarımsal faaliyetler açısından zenginliklerle dolu olan bölge sanayi devrimi gerçekleştikten sonra yer altı zenginlikleri bakımından da önemli bir hale gelmiş ve nihayetinde enerji kaynak zenginliği konusunda önemli bir yere oturmuştur (www.tasam.org, E.T: 05.10.2018).

Günümüzde ise Doğu Akdeniz, bölge ülkeleriyle birlikte diğer bölgesel aktörlerin ve küresel aktörlerin de ilgi alanına giren bir noktadır. Bu verilen önemin ana kaynağı bölgenin taşıdığı ekonomik, siyasi ve askeri değerlerdir. Bunun gibi önemli konular bölge ile ilgilenilmesi gereklidir gerçeğini ilgili devletlerin belleklerine kazımaktadır. Çok uzun yıllar hayali kurulmuş olup 1869 yılında faaliyete geçebilen Süveyş Kanalı, Kızıldeniz’le Akdeniz arasında deniz bağlantısı kurmuş ve bu sayede Avrupa-Asya deniz bağlantısı da kurulmuş olmuştur. Bu durum da Asya-Avrupa ticaretinde Doğu Akdenizi merkez konumuna taşımıştır (www.tasam.org, E.T: 05.10.2018).

2.1. Jeoloji

Doğu Akdeniz Bölgesi, Nil Deltası’nda meydana gelen tarihi hidrokarbon üretiminin çoğunluğu ile birlikte sekiz önemli havza içermektedir. Bunlar; Kıbrıs havzası, Lazkiye havzası, Levant havzası, Judea havzası, Nil Deltası havzası, Batı Arap vilayeti, Eratosthenes Yüksek, ve Zagros vilayeti’dir. Havza, Batı Arap Bölgesi ve Zagros Vilayeti’dir. Batı Arap eyaleti havzası, Ürdün ve Suriye’nin büyük bir bölümünü

kapsamakta ve Irak, Suudi Arabistan ve Türkiye'ye uzanmaktadır. Batı Arap ve Zagros Eyaletleri bölgedeki tarihi hidrokarbon üretiminin çoğunu oluştururken, bugünkü odak Levant Havzası üzerindedir (www.eia.gov, E.T: 08.10.2018).

2.2. Levant Havzası ve Fosil Yakıt Rezervleri

İsrail'in ilk büyük ölçekli doğal gaz keşfi 2009 yılında olmuştu ve o zamandan bu yana Doğu Akdeniz'de doğal gaza olan ilgi giderek büyümektedir. İsrail sahilindeki Tamar alanı, bölgedeki büyük ölçekli doğal gaz keşiflerinin ilk dizisidir. Lübnan, kaynaklarını değerlendirmek için çabalarken, Leviathan, Afrodit ve Zohr gibi önemli keşifler yapılmıştır. Doğalgazın son keşifleri ve büyük arz ve talep merkezleri arasında elverişli bir konuma sahip olması, Doğu Akdeniz bölgesini sık sık enerji ithalatı ve ihracat projesi teklifleri haline getirmektedir. Levant Havzasındaki son keşifler, Doğu Akdeniz'i bir enerji geçiş merkezine dönüştürmeye yönelik çabaları yeniden canlandırmaktadır ve aynı zamanda bölgenin stratejik coğrafi konumunun bir yansıması olarak, Doğu Akdeniz'de uluslararası petrol ve doğalgaz boru hatları, LNG sıvılaştırma tesisleri ve petrol terminalleri inşa etme önerilerini bereberinde getirmektedir. Doğu Akdeniz'in Ortadoğu'nun başlıca petrol üreticileri ile Avrupa'daki pazar arasındaki konumu stratejik olarak önemlidir. Bölgedeki Süveyş Kanalı, özellikle petrol ve petrol ürünleri için uluslararası taşımacılıkta önemli bir boğazdır (www.eia.gov, E.T: 08.10.2018).

İsrail, özellikle son keşiflerin coğrafi dağılımına bağlı olarak, Doğu Akdeniz'in sunduğu ödülün şimdilik baş yararlanıcısı olarak görünmektedir. 2009 ve 2010 yıllarında, Hayfa yakınlarındaki deniz yatağını keşfeden bir çift ABD-İsrail konsorsiyumu, toplamda tahmini olarak 26 trilyon metre küplük (tcf) doğal gaza sahip olan Tamar ve Leviathan sahalarını keşfetti (www.foreignaffairs.com, E.T: 08.12.2018). 2010 yılında yazılan bir raporda, ABD Jeoloji Araştırması (USGS) Levant Havzası'nın 1,7 milyar varil olan olası keşfedilmemiş 2 petrol kaynağının (pubs.usgs.gov, E.T: 09.10.2018) ve keşfedilmemiş 3.1 milyar varil sıvı doğal gaz (LNG) olduğunu tahmin etmektedir (www.eia.gov, E.T: 08.10.2018).

3. DOĞU AKDENİZ'DE ENERJİ KAYNAKLARI VE EKONOMİK ÖNEM VE DENİZ YETKİ ALANLARI

3.1. Doğu Akdeniz'de Enerji Kaynakları ve Ekonomik Önem

Akdeniz'deki ticari hareketliliğin en önemli unsurlarından birini enerji oluşturmaktadır. Avrupa'nın ihtiyaç duyduğu enerjinin yaklaşık %70'ini Akdeniz üzerinden taşınmaktadır. Çeşitli bölgelerle geliştirilen ticari faaliyetlerle birlikte Doğu Akdeniz'in ticari önemi her geçen zamanda artarak devam etmektedir. Akdeniz'de yıllık bazda ortalama 220 bin gemi seyir halinde bulunmaktadır. Bu sayı dünyadaki toplam deniz trafiğinin %33'üne eşittir. Akdeniz, dünyaki suların yalnızca %1'lik kısmını tekabül etmesine karşılık bu denizde gerçekleşen %33'lük deniz trafiğinin ne denli büyük olduğu daha net anlaşılabilir. Akdeniz sularında gerçekleşen ticari hareket Çanakkale ve İstanbul Boğazları vasıyasıyla Karadeniz'e, Cebelitarık Boğazı vasıyasıyla Atlantik Okyanusuna ve Süveyş Kanalı vasıtası ile Kızıl Deniz ve Hint Okyanusu'na kadar uzanabilmektedir (Yaycı, 2012: 7).

2006'da Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının devreye girmesi, (p.dw.com, E.T:26.11.2018) bölgedeki enerji trafiğini daha da artırmış hatta İskenderun Körfezi'ni bu trafiğin önemli merkezlerinden biri haline gelmesine olanak sağlamıştır. Yakın zaman içinde tespit edilen petrol ve doğalgaz yataklarının içerdiği enerji miktarının büyüklüğü ve bu yatakların bölgede yeni oluşturacağı ticari hareketlilik dikkate alınırca, enerji, ekonomi ve güvenlik konularında ne kadar önem arz ettiği net bir biçimde anlaşılacaktır (Sandıklı, 2013: 1-50).

Doğu Akdeniz'e olan yakınlığından dolayı Avrupa, Doğu Akdeniz doğalgaz üretimi için en mantıklı pazar görünümündedir. Bölgenin doğal gaz kaynaklarının geliştirilmesi, bölgedeki ülkelerin çoğunun potansiyel büyüyen ihtiyaçlarını karşılayabilir ve Türkiye için ise çeşitlilik sağlayabilir.

Bunun gerçekleşmesi için birçok jeopolitik engelin aşılması ve yeni altyapının inşa edilmesi gerekmektedir. "Temel ekonomik faaliyetlerin düzenleyicisi konumunda olan devlet, buradaki ekonominin düzenli bir şekilde işleyebilmesini sağlamak amacı ile altyapı yatırımları yapmalıdır, bu altyapı yatırımları sayesinde mal ve faktör hareketleri de hızlanacaktır" (Gür, 2018: 27).

3.2. Deniz Yetki Alanları

Uluslararası Deniz Hukuku'na göre denizler, kıyı devletinin çeşitli haklara sahip olabildiği alanlardır ve bunlar birkaç gruba ayrılmakla birlikte burada ele alınacak olanlar kıta sahanlığı ve münhasır ekonomik bölge olacaktır.

3.2.1. Kıta Sahanelığı

Kıta sahanlığı “1982 BMDHS’inde Kıta sahanlığını ilgililendiren tanım yenilenmiştir. Buna göre, BMDHS 76. Madde, “Bir kıyı Devletinin Kıta Sahanelığı, kara ülkesinin doğal uzantısı boyunca Kara sularının ötesinde kıta kenarının dış sınırına kadar uzanan veya kıta kenarının dış sınırının 200 mile kadar uzanmadığı yerlerde, Kara sularının ölçülmeye başlandığı esas hatlardan itibaren 200 mile kadar uzanan su altı alanlarının deniz yatağı ve toprak altını kapsar.” şeklindedir (Karapınar, 2015: 20).

3.2.2. Münhasır Ekonomik Bölge (MEB)

1982 BMDHS’nde MEB, kıyı devletine kara sularının başlangıç çizgisinden başlayarak 200 millik bir deniz alanında, denizin altında ve üstünde ekonomik faaliyetler gerçekleştirebilmesidir. Daha detaylı ifade edilecek olursa, deniz suyundan, deniz suyunun altındaki topraktan, suyun yüzeyinden veya içerisinden, canlı veya cansız unsurların araştırılması, işletilmesi, korunması ve idari faaliyetler gerçekleştirilmesi gibi tasarruf hakları kıyı devletine aittir. Bu da önemli bir ekonomik hak ve yetki anlamı taşımaktadır. Bu alan kıyı ülkenin mutlak egemenliğinde değildir, yalnızca doğal kaynaklar üzerinde münhasır yetkiler tanımaktadır. MEB, hukuksal olarak doğal kaynaklar hariç, denizlerdeki sunulan tüm hakları diğer ülkelere sunmaktadır (Karapınar, 2015: 19). BMDHS’nin 75’inci maddesi uyarınca ilgili ülke MEB’in belirlenmesi adına “ilan” ve “antlaşma” şeklinde ayrı ayrı ya da ikisini birden kullanabilmektedir. Bunlar MEB haritası yayımlamak veya coğrafi koordinatlara dair liste yayımlamak ve bunlardan birer örnek BM Genel Sekreterliği’ne göndermek şeklindedir (Yaycı, 2012: 14-15).

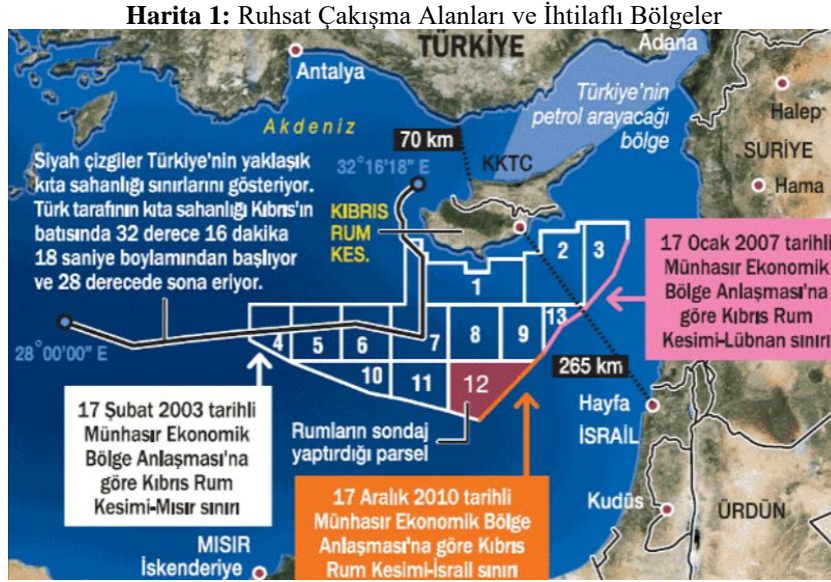
4. DEVLETLERİN DOĞU AKDENİZ’DEKİ TUTUMLARI

Konu olan alanlardaki ülkeler olan GKRY, Yunanistan, Türkiye, K.K.T.C., İsrail, Lübnan, Mısır ve Suriye’nin deniz yetki alanı sınırlandırmasıyla ilgili tutumlarını ayrı ayrı ele almak mümkündür. Levant Denizinde, uzun süredir devam eden siyasi anlaşmazlıklar ve kabul edilen ortak yasal çerçevenin olmaması (İsrail, Suriye ve Türkiye, BMDHS’ne taraf değildir) süreci karmaşıklarştırmaktadır (Prontera, 2017: 199).

4.1. Güney Kıbrıs Rum Yönetimi: Afrodit bölgesinin keşfi ve İsrail sularındakileri gelişmeleri takip eden GKRY, Doğu Akdeniz bölgesinde önemli bir enerji merkezi haline gelmeyi amaçlamaktadır. Kıbrıs, büyük arz ve talep merkezleri ile önemli bir petrol transit noktası olan Süveyş Kanalı arasındaki yerini alabilmeyi hedeflenmektedir. Bu amaçla adanın güney kıyısındaki Vasilikos’ta modern bir enerji tesis inşaa etme projesi devam etmektedir ve önümüzdeki yıllarda birçok yatırım planlanmaktadır (www.eia.gov, E.T: 08.10.2018). Kıbrıs, 2010 yılında İsrail ile bir deniz sınır antlaşması imzaladığından bu yana gaz keşiflerinden en çok faydalanan ikinci devlet konumundadır. Ayrıca Kıbrıs, İsrail’in Avrupa pazarlarına yönelik en büyük doğal gaz ihracat yolunu da açmaktadır.

GKRY, 12 mil karasuları ilan etmiş, 2004 yılında ise ‘200 mil MEB bölge ilan etmiştir (www.un.org, E.T: 30.10.2018). Bölge devletleriyle yeni bir antlaşmalar yapıncaya kadar da sınırlandırma yönteminin ortay hat esaslı olacağını açıklamıştır. GKRY ile Mısır arasında 2003’te imzalanan sınırlandırma antlaşmasına Türkiye nota vermiştir. GKRY ise bu nota karşısında 1974’te kıta sahanlığını ile alakalı bir yasa yaptıklarını, 1993’te esas hat ve koordinatlarıyla birlikte BM’ye harita sunduklarını belirtmiştir. Tüm bunlara karşı Türkiye’nin ise bu yapılan eylemlere herhangi bir itirazının görülmediğini dolayısıyla da bu durumu Türkiye’nin zımnen kabul ettiğini belirtmiştir (Kütükçü ve Kaya, 2016: 89). 2GKRY’nin aramaları çalışmaları için verdiği ruhsat sahalarına dair, T.C. Dışişleri Bakanlığı’nın yaptığı itiraz niteliğindeki açıklamaya (www.mfa.gov, 11.11.2018) karşılık ise GKRY’nin tutumu farklılaşmamıştır. GKRY 2003’te Mısır, 2007’de Lübnan ve 2010’da da İsrail ile MEB sınırlandırma antlaşmaları imzalamıştır (Yaycı, 2012: 19). Libya ve Suriye ile olan çabaları ise ilgili ülkelerdeki iç karışıklık nedeniyle başarısızdır.

Sınırlandırma antlaşmaları sonrası GKRY, 2007 yılında petrol ve doğalgaz arama çalışmaları ile ilgili 13 ruhsat sahası ilanında bulunmuştur. Bu sahalardan 5’inde Türkiye kıta sahanlığı ihlal, söz konusu, 8’inde ise KKTC’nin de hakkı bulunmaktadır (Başeren, 2010: 33). 12 numaralı ruhsat sahasıysa bunlar arasında en yoğun hareketliliğin yaşandığı saha olma özelliğindedir. Haritada KKTC’nin ve Türkiye’nin TPAO’ya vermiş olduğu ruhsat alanları ile GKRY’nin verdiği ruhsat alanlarının çakışma noktaları da 1 numaralı haritada görülmektedir.

GKRY, BMDHS'nin 74 ve 83. maddelerinin, Uluslararası Adalet Divanı Statüsü'nün 38. maddesine aykırı olmayacak şekilde ilgili maddeler kapsamında Mısır'la 2003 yılında, Lübnan'la 2007 yılında ve İsrail'le 2010 yılında ortay hat esaslı anlaşmalar yapmıştır. GKRY, Türkiye'nin Sözleşme'nin ilgili maddelerine olumsuz tutumla yaklaştığını öne sürmektedir. Ayrıca GKRY, 1958 Cenevre ve 1982 BMDHS'i anlaşmalarına dahil olmadığını, Türkiye'nin Akdeniz'de MEB ilan etmediğini, Doğu Akdeniz'deki deniz yetki alanı sınırlandırılması hususunda uluslararası hukuku ihlal ettiğini ve bölgede herhangi bir devletle kıta sahanlığı anlaşması gerçekleştirmediğini ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ni tanımadığını ve bundan sebep anlamaya yanaşmadığını uluslararası mecrada sürekli belirtmektedir (Sandıklı, 2013: 1-50).

4.2. Yunanistan: Yunanistan'ın amacı; Girit, Kaşot, Kerpe, Rodos ve Meis hattı ölçü alınarak ortay hata dayanan bir sınırlandırma şeklini tercih ederek daha fazla pay almaya çalışmaktır (Yaycı, 2012: 19). Ayrıca Mısır ile GKRY arasında yapılan sınırlandırma antlaşması sonrasında Türkiye nota vermiş Yunanistan karşı nota vererek hedefinin bu olduğunu bu nota ile de belli etmiştir. Yunanistan verdiği notada, uç noktada bulunan Meis adasına ve diğer adalara şartsız tam kıta sahanlığı verilmesi gerekliliğini savunmakta ve Anadolu ile en uç ada arasındaki ortay hatta göre sınırlandırma yapılmasını talep etmektedir (Kütükçü ve Kaya, 2016: 89). Yunanistan'ın bu yaklaşımı uluslararası hukuk kuralları ve kararlarıyla bağdaşmasa da izlediği yol bu şekilde olmaktadır. AB enerji güvenliği stratejisi Kıbrıs ve Yunanistan'daki ulusal gündemlerle etkileşime girmesine rağmen, AB'nin bu bölgedeki nüfuzu asgari düzeydedir (Prontera, 2017: 199).

Harita2: Türkiye MEB Görüşü

Harita3: GKRY ve Yunanistan MEB Görüşü

Kaynak: (Yaycı, 2012: 6).

4.3. Türkiye: Türkiye BMDHS'ye taraf değildir ulusal yasalarında da kıta sahanlığına ve MEB'ine dair bir hüküm yoktur. Karasuları Akdeniz'de 12 mildir. Türkiye bu bölgede yalnızca K.K.T.C. ile sınırlandırma antlaşması vardır (Kütükçü ve Kaya, 2016: 92).

Türkiye, GKRY'nin adadaki egemenlik iddiasına itiraz etmekte ve K.K.T.C. lehine desteğini sürdürmektedir. K.K.T.C.'nin adanın doğal kaynaklarının ortak sahibi olduğunu iddia etmekte ve

GKRY'nin bölgedeki sondaj sözleşmelerini tek taraflı olarak güvence altına alma girişimlerine karşı çıkmaktadır (www.foreignaffairs.com, E.T: 08.12.2018). Ayrıca, Kıbrıs'ın yakın kıyı bölgelerinde, Türkiye, GKRY ile Mısır arasında imzalanan ve BMDHS tarafından onaylanan anlaşmaya itirazı gibi bölgesel anlaşmazlıklar da bulunmaktadır. 2013 yılının başlarında Türkiye, Kıbrıs'ta enerji sektörüne katılan enerji şirketlerini cezalandırmaya başlayacağını duyurmuştur (www.politico.eu, E.T: 27.10.2018). Türkiye, 32°16'18'' koordinatının batı kısmında hakkı olduğunu, bu bölgede sınırlandırma ile alakalı bir antlaşmanın diğer bölge ülkeleriyle birlikte yapılması gerektiği görüşündedir. Ayrıca, GKRY'nin Kıbrıs adasının tek temsilcisi olmadığını Kıbrıs adasını ilgilendiren tüm konularda K.K.T.C.'nin de dahil olması gerektiği görüşünerdir. Türkiye'nin 1974'te TPAO'ya Rodos'un açıklarında petrol arama ruhsatı vermesi bu bölgenin Türkiye'nin kıta sahanlığındadır mesajını içermektedir (www.resmigazete.gov, E.T: 18.11.2018). 2007'de yine TPAO'ya, Mısır-Türkiye kıyıları arasındaki ortay hatta ve 32°16'18'' meridyenleri arasında kalan bölgede arama ruhsatı vermiştir. Böylece Türkiye, zımnen bu bölgede bir kıta sahanlığı ve MEB ilan etmiştir. Türkiye aslında Uluslararası Hukuk nezdinde, bu bölgede kıta sahanlığı ve MEB hakları açısından açıkça olmasa da bunun mesajını uluslararası kamuoyuna net bir şekilde vermektedir. Belirtilen parsel, GKRY'nin ilan ettiği parsellerin bazıları ile de çakışmaktadır. Bu yolla Türkiye, GKRY'nin ilanını tanımadığını da "de facto" olarak göstermiştir (Başeren, 2010: 33).

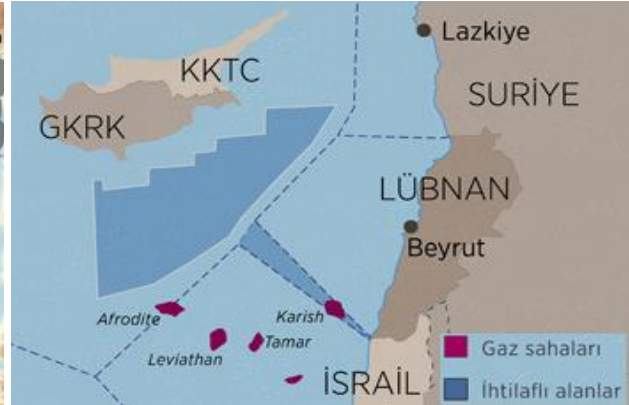
4.4. Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti: K.K.T.C., 12 millik karasuları ilan etmiştir. KKTC açısından en önemli gelişme, 2011 yılında GKRY'nin sondaj çalışmalarına başlamış olmasıdır. Bunun sonrası K.K.T.C. ile Türkiye 2011 tarihinde "Kıta Sahanlığı Sınırlandırma Antlaşması" imzalanmıştır ve K.K.T.C., Türkiye'nin milli petrol şirketi TPAO'ya deniz alanlarında petrol ve doğalgaz arama ruhsatı vermiştir. GKRY'nin ruhsat alanları ile çakışmaktadır. Yapılan bir diğer antlaşma ise "Petrol Sahası Hizmetleri ve Üretim Paylaşımı Sözleşmesi"dir. 02.11.2011 tarihli bu sözleşmeye göre TPAO; arama, sondaj, üretim ve işletme yetkisine sahiptir. Olası üretim halinde de paylaşım %50-50'dir (Kütükçü ve Kaya, 2016: 92).

4.5. İsrail : 1990'da 12 millik karasularını ilan etmiştir. 2010'da ortay hat kuralına göre GKRY ile MEB sınırlandırması antlaşması yapmış (www.un.org, E.T: 30.10.2018) ve Doğu Akdeniz'de başka bir devletle böyle bir anlaşması yoktur. 2010'da Tamar ve Leviathan sahalarında tespit edilen doğal gaz sahalarından sonra 2011 yılında MEB koordinatlarını gösterir belgeyi BM'e bildirerek MEB ilan etmiştir (www.mfa.gov, E.T: 15.10.2018). İsrail çıkarılan bu kaynakların ticareti için birçok devletle görüşmeler yapmaktadır. İsrail'in için üç alternatif olduğunu düşünülmektedir. Bunlar kaynaklarının tek taraflı olarak kullanılması, Kıbrıs ya da Türkiye ile işbirliği (Adamides ve Christou, 2015: 189-205). Öte yandan Türkiye ile daha önceden bozulan ilişkileri onarmak için Haziran 2016'da imzalanan resmi bir anlaşma, büyük ölçüde bu iki ülke arasında bir gaz anlaşması olacak şeklinde düşünülmektedir (www.reuters.com, 03.12.2018). Energean, İsrail'deki en büyük özel enerji üreticileri ve sanayi şirketlerinden bazılarıyla 2018 yılında uzun vadeli gaz anlaşmaları imzalamıştır (www.energean.com, 29.10.2018).

Harita 4: İsrail Gaz Sahası

Harita 5: İsrail-Lübnan İhtilafı Alan

Kaynak: <http://www.greencarcongress.com/2018/03/20180327-energean.html>

Kaynak: <https://www.aksam.com.tr/ekonomi/lubnanin-enerji-hamlesi-turkiyenin-hedefini-guclendiriyor/haber-541245>

4.6. Lübnan: 1983'te 12 millik karasuları ilanında bulunmuş 2007'de de GKRY ile sınırlandırma antlaşması imzalamıştır (Kütükçü ve Kaya, 2016: 92). Lübnan, Türkiye'nin itirazlarına rağmen 2007 yılında GKRY ile MEB sınırlandırma antlaşması imzalamıştır. 2010'da MEB ilanıyla birlikte petrol ve doğal gaz aranması konusunda kanun çıkarmıştır (Yaycı, 2012: 28). Harita 5'te görüldüğü üzere İsrail ile Lübnan MEB alanı bir kısımda kesişmektedir. 330 millik bir kısmı her iki ülke de kendi MEB alanı olarak görmektedir (www.foreignaffairs.com, E.T: 08.12.2018).

4.7. Mısır: 1958'de 12 millik karasuları ilanında bulunmuş, (www.un.org, E.T: 30.10.2018) 2003'te GKRY ile MEB sınırı belirleyen sınırlandırma antlaşması imzalamıştır (Kütükçü ve Kaya, 2016: 91). Antlaşmada Afrika kıtası ile Kıbrıs adası kıyıları ölçü alınarak eşit uzaklık prensibiyle anlaşmaya varılmıştır (www.un.org, E.T: 30.10.2018) Ek olarak 2005 ve 2006'da GKRY ile petrol ve doğalgaz aranması ve üretilmesi konularında antlaşma imzalanmıştır. İki ülke arasındaki bu antlaşma Mısır aleyhine olmuştur. Mısır, sınırlandırma antlaşmasını Türkiye ile yapmış olduğunda, daha fazla alanda hak sahibi olabilecekti (Başeren, 2010: 33). Mısır daha sonra bu antlaşmayı kendi yasalarıyla feshetmiştir fakat GKRY, bu antlaşmanın tek taraflı feshinin mümkün olamayacağını belirtmiştir (Kütükçü ve Kaya, 2016: 91).

4.8. Suriye: Suriye, 2003'te 12 millik karasularını ve MEB'ini ilan etmiştir (www.un.org, E.T: 30.10.2018). Suriye 2011'de petrol-doğalgaz arama izni çıkarmış fakat bu alanın bir kısmı Türkiye'nin deniz yetki sahası içinde kalmaktadır (Yaycı, 2012: 25-26). Çıkan iç çatışmalar sebebiyle Suriye, bu konularla alakalı olarak pek fazla ilgilenme fırsatı bulamıştır.

5. SONUÇ

Halihazırdaki boru hatlarına ek olarak Doğu Akdeniz'den çıkarılacak enerjinin de dahil olması, Türkiye'nin enerji koridoru pozisyonunun güçleneceği ve enerji merkezi olması anlamı taşımaktadır. Türkiye doğusundan ve kuzeyinden gelen enerji hattına Doğu Akdeniz'deki doğalgaz akışını eklediği anda bu Türkiye'nin doğalgaz geçişinde merkez ülke olma anlamı taşımaktadır. Dolayısıyla Türkiye, Doğu Akdeniz gazı ile hem alternatif oluşturma bağlamında hem de bu gazın Avrupa'ya iletilmesinde etkin rol oynayarak enerjide bölgesel merkez üssü olma profilini giderek güçlendirecektir.

Türkiye, hakkı olan bölgelerde açık bir şekilde Türk Kıta Sahaneliği ve Münhasır Ekonomik Bölgesini ilan etmeli ve bunun gerekli yerlere deklarasyonunu gerçekleştirmelidir. Bölge ülkeleri ile Münhasır Ekonomik Bölge Sınırlandırma Anlaşması yapmaya çalışmalıdır.

Gerek Kıbrıs Adası civarlarındaki gerekse Girit Adası güneyindeki Türk Kıta Sahaneliğindeki bölgelerde Sismik Araştırma Gemilerini bulundurmaları, petrol ve doğalgaz arama çalışması yapmaları veya yaptığı alanlarda buna devam etmelidir.

Türkiye gerek kendi alanında gerekse KKTC'nin TPAO'na yetki verdiği ruhsat alanlarında stratejik konumu ve bölgenin önemli aktörlerinden olduğunu unutmadan, her zaman gücünü ve bu alanda yetkisinin olduğunu göstermeye, hiddetirmeye devam etmelidir. Bu ve bunun gibi stratejik hamleler enerji güvenliği açısından, Türkiye'nin önümüzdeki yıllarda elini önemli ölçüde güçlendirecek araçlar olacaktır.

Türkiye'nin petrol ve doğalgaz arama çalışmalarına aralıksız devam etmelidir. Türkiye'nin yapmış ve yapacak olduğu sondaj faaliyetleri, petrol veya doğal gaz çıkartılmasa dahi, bölge aktörlerini Türkiye ile işbirliği yapmak zorunda bırakacak öneme sahip olabilecektir.

İsrail-Kıbrıs ilişkilerinin değişmeden kalacağı görüşlerden farklı olarak, Türkiye'yi dışlayan senaryoların İsrail ile olan ikili ilişkilerini etkilemesi muhtemeldir. Türkiye için İsrail'le olan herhangi bir enerji işbirliğinin hem Türkiye'nin hem de bir enerji merkezi ve bölgesel bir hegemon olma hedefleri için önemli olan hem maddi hem de jeopolitik faydaları olacaktır. İsrail'le yapılan herhangi bir enerji anlaşması, Türkiye'nin rolünü güçlendirecek ve Türkiye'nin bölgesel enerji ve politik gündemleri belirleme potansiyeline sahip bir bölgesel yönlendirici olarak konumlanmasını sağlayacaktır. Bundan dolayı Türkiye'nin İsrail ile ilişkilerini daha iyi noktaya taşıması ve Doğu Akdeniz'deki enerji konularında birlikte hareket edecek ortak eylem planları gerçekleştirilmesi yönünde girişimlerde bulunması gerekmektedir.

KAYNAKLAR

Adamides, C. and Odysseas C., Societies in Transition: Economic, Political and Security Transformations in Contemporary Europe, "Energy Security and the Transformation of Regional Securitization Relations in the Eastern Mediterranean", Ed. Savvas Katsikides and Pavlos I. Koktsidis, e-yayın, 2015, 189-205.

"Akdeniz Bölgesi, Akdeniz ve Karadeniz Bölgesi'nin Siyasi Haritası", Harita İndeksi, <https://www.nationsonline.org/oneworld/map/Mediterranean-Region-Map.htm> [05.10.2018].

Başeren, S.H., *Doğu Akdeniz Deniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı*, Yayın İstanbul: Türk Deniz Araştırmaları Vakfı Yayınları, 2010.

Energean Oil&Gas, “Energean Takes FID on Karish&Tanin Gas Project”, Press Release (2018), www.energean.com/media/2522/energean-oil-gas-fid-announcement-22-mar-2018_final.pdf [29.10.2018].

Gür, E. “Kamu Harcamalarının Finansmanında Dış Borçların Etkisi”, Sosyal Bilimler Dergisi, S. 27, (2018): 298-314.

Gürcanlı Z., “Bakü-Tiflis-Ceyhan Hattı Açılıyor”, <https://p.dw.com/p/AZpX> [26.11.2018].

Karapınar, N., Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA), “MTA Doğal Kaynaklar ve Ekonomi Bülteni”, S. 20, (2015): 17.

Kütükçü, M. A. ve Kaya, İ. S., “Uluslararası Deniz Hukuku Kapsamında Doğu Akdeniz’deki Petrol ve Doğalgaz Kaynakları ile Türkiye’nin Hukuki Durumu”, Yaşam Bilimleri Dergisi, C. 6, S. 2/1, (2016): 89.

Prontera, Andrea, *The New Politics of Energy Security in the European Union and Beyond States, Markets, Institutions*, London: Routledge:2017.

Reuters, Gurses, E., and Heller, J., “Israel, Turkey restore ties in deal spurred by energy prospects”, www.reuters.com/article/us-israel-turkey-erdogan-idUSKCN0ZD0DS [03.12.2018].

Sandıklı, A., Bilge Adamlar Kurulu Raporu, “Doğu Akdeniz’de Enerji Keşifleri Ve Türkiye”, Bilgesam Yayınları, Rapor No: 59, İstanbul, 2013.

T. C. Dış İşleri Bakanlığı, Bakanlık Açıklamaları, www.mfa.gov.tr/no_-288_-21aralik-2010_-israil-ile-gkry-arasinda-imzalanana-meb-anlasmasi-hk_.tr.mfa [15.10.2018].

T. C. Dış İşleri Bakanlığı, Temel Dış Politika Konuları, www.mfa.gov.tr/no_18---30-ocak-2007_-guney-kibris-rum-yonetimi_nin-dogu-akdeniz_deki-ulkelerle-deniz-yetki-alanlarini-ilogilendiren-ikili-anlasmalar-yapma-gayretlerini-hk_.tr.mfa [11.11.2018].

T. C. Resmi Gazete,

www.resmigazete.gov.tr/main.aspx?home=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14949.pdf&main=http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14949.pdf [18.11.2018].

Tuğrul, A. Beril, “Doğu Akdeniz’in Enerji Politik Açısından Önemi”, www.tasam.org/tr-TR/Icerik/51269/dogu_akdenizin_enerji_politik_acidan_onemi [05.10.2018].

U.S. Energy Information Administration (EIA), “Overview Of Oil And Natural Gas In The Eastern Mediterranean Region”,

www.eia.gov/beta/international/analysis_includes/regions_of_interest/Eastern_Mediterranean/eastern-mediterranean.pdf [08.10.2018].

UN Oceans & Law Of The Sea, “A Law To Provide For The Proclamation Of The Exclusive Economic Zone By The Republic Of Cyprus” www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/cyp_2004_eez_proclamation.pdf [30.10.2018].

UN Oceans & Law Of The Sea, “Agreement between the Republic of Cyprus and the Arab Republic of Egypt on the Delimitation of the Exclusive Economic Zone”, www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/TREATIES/EGY-CYP2003EZ.pdf [30.10.2018].

UN Oceans & Law Of The Sea, “Decree concerning the Territorial Waters of the Arab Republic of Egypt of 15 January 1951, as amended by Presidential Decree of 17 February 1958”,

www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/EGY_1958_Decree.pdf [30.10.2018].

UN Oceans & Law Of The Sea, “Law No. 28”, www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/syr_2003e.pdf [30.10.2018].

UN Oceans & Law Of The Sea, “List Of Geographical Coordinates For The Delimitation Of The Northern Limit Of The Territorial Sea And Exclusive Economic Zone Of The State Of Israel In WGS84”,

www.un.org/depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/isr_eez_northernlimit2011.pdf [30.10.2018].

UN Oceans & Law Of The Sea, “The Territorial Sea Laws 1964 And 2014”,www.un.org/Depts/los/LEGISLATIONANDTREATIES/PDFFILES/CYP_TS_Law_2014.pdf [30.10.2018].

USGS Science For A Changing World, Assessment Of Undiscovered Oil And Gas Resources Of The Levant Basin Province, Eastern Mediterranean, World Petroleum Resources Project, <https://pubs.usgs.gov/fs/2010/3014/pdf/FS10-3014.pdf> [09.10.2018].

Weise, Z., “Med doğal gaz bulma, çatışma temettülerini getiriyor”, www.politico.eu/article/natural-gas-mediterranean-cyprus-turkey-more-gas-more-problems/ [27.10.2018].

Yaycı, C. “Doğu Akdeniz’de Deniz Yetki Alanlarının Paylaşılması Sorunu ve Türkiye”, Jeopolitik, Ekonomi-Politik ve Sosyo-Kültürel Araştırmalar Dergisi, C. 4, S. 6, (2012): 1-70.

Zhukov, Y., M., “Trouble in the Eastern Mediterranean Sea”, www.foreignaffairs.com/articles/cyprus/2013-03-20/trouble-eastern-mediterranean-sea [08.12.2018].